UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

18 päivänä heinäkuuta 2013*

Unionin kansalaisuus — SEUT 20 ja SEUT 21 artikla — Vapaata liikkumista ja oleskelua koskeva oikeus — Opintotuki jäsenvaltion kansalaiselle toisessa jäsenvaltiossa suoritettavia opintoja varten — Velvollisuus asua lähtöjäsenvaltiossa vähintään kolmen vuoden ajan ennen opintojen aloittamista

Yhdistetyissä asioissa C-523/11 ja C-585/11,

joissa on kyse SEUT 267 artiklan nojalla esitetyistä ennakkoratkaisupyynnöistä, joista toisen – joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 13.10.2011 – on esittänyt Verwaltungsgericht Hannover (Saksa) 5.10.2011 tekemällään päätöksellä ja toisen – joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 24.11.2011 – Verwaltungsgericht Karlsruhe (Saksa) 16.11.2011 tekemällään päätöksellä saadakseen ennakkoratkaisun asioissa

Laurence Prinz

vastaan

Region Hannover (C-523/11),

ja

Philipp Seeberger

vastaan

Studentenwerk Heidelberg (C-585/11),

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Ilešič, unionin tuomioistuimen varapresidentti K. Lenaerts, joka hoitaa kolmannen jaoston tuomarin tehtäviä, sekä tuomarit E. Jarašiūnas, A. Ó Caoimh (esittelevä tuomari) ja C. G. Fernlund,

julkisasiamies: E. Sharpston,

kirjaaja: hallintovirkamies A. Impellizzeri,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 29.11.2012 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Philipp Seeberger, edustajanaan Rechtsanwalt M. Y. Popper,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

— Saksan hallitus, asiamiehinään T. Henze ja J. Möller,

— Tanskan hallitus, asiamiehinään V. Pasternak Jørgensen ja C. Thorning,

— Kreikan hallitus, asiamiehenään G. Papagianni,

— Alankomaiden hallitus, asiamiehinään B. Koopman ja C. Wissels,

— Itävallan hallitus, asiamiehinään C. Pesendorfer ja G. Eberhard,

— Suomen hallitus, asiamiehinään M. Pere ja J. Leppo,

— Ruotsin hallitus, asiamiehinään A. Falk, C. Stege ja U. Persson,

— Euroopan komissio, asiamiehinään S. Grünheid, D. Roussanov ja V. Kreuschitz,

kuultuaan julkisasiamiehen 21.2.2013 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyynnöt koskevat SEUT 20 ja SEUT 21 artiklan tulkintaa.

2 Kyseiset pyynnöt on esitetty asioissa, joista toisessa asianosaisina ovat Saksan kansalainen Laurence Prinz ja Region Hannover (Hannoverin hallintoalue; opintotukipalvelut; jäljempänä Region Hannover) ja toisessa myös Saksan kansalainen Philipp Seeberger ja Studentenwerk Heidelberg, Amt für Ausbildungsförderung (Heidelbergin yliopiston opintotukitoimisto, jäljempänä Studentenwerk) ja joissa on kyse opintotuesta opintoihin, joita suoritetaan muissa jäsenvaltioissa kuin Saksan liittotasavallassa sijaitsevissa oppilaitoksissa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Otsikon ”Opiskelu ulkomailla” alla liittovaltion opintotukilain (Bundesgesetz über individuelle Förderung der Ausbildung (Bundesausbildungsförderungsgesetz), jäljempänä BAföG), sellaisena kuin se on muutettuna liittovaltion opintotukilain muuttamisesta 1.1.2008 annetulla 22. lailla (BGBl. I, s. 3254; jäljempänä BAföG), 5 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Tässä laissa tarkoitettu vakinainen asuinpaikka on sillä paikkakunnalla, joka ei ole vain tilapäinen elinetujen keskus, ilman, että vaadittaisiin halua asettautua sinne pysyvästi; oleskelu ainoastaan opiskelua varten jollakin paikkakunnalla ei tee siitä opiskelijan vakinaista asuinpaikkaa.

2. Opintotukea myönnetään opiskelijalle, jonka vakinainen asuinpaikka on Saksassa ja joka opiskelee ulkomaisessa oppilaitoksessa, jos

– –

3) opiskelija aloittaa opinnot Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai Sveitsin oppilaitoksessa tai jatkaa niitä siellä.

– –”

4 BAföG:n 6 §:ssä, jonka otsikko on ”Saksan kansalaisten tukeminen ulkomailla”, säädetään, että Saksan kansalaisille, joiden vakinainen asuinpaikka on ulkomailla ja jotka opiskelevat siellä tai sieltä käsin naapurivaltion oppilaitoksessa, voidaan myöntää opintotukea, kun se on perusteltua kunkin yksittäistapauksen erityisten olosuhteiden vuoksi.

5 BAföG:n 16 §:ssä, jonka otsikko on ”Opintotuen kesto ulkomailla”, säädetään seuraavaa:

”1. Tämän lain 5 §:n 2 momentin 1 kohdassa tai 5 momentissa tarkoitettuun opiskeluun ulkomailla myönnetään opintotukea enintään vuoden ajan – –

– –

3. Opintotuki myönnetään 5 §:n 2 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa soveltamatta 1 ja 2 momentissa säädettyjä ajallisia rajoituksia, 5 §:n 2 momentin 3 kohdassa säädetyissä tilanteissa yli vuoden ajaksi kuitenkin vain silloin, kun opiskelijalla on 31.12.2007 jälkeen aloitetun ulkomailla oleskelun alkaessa ollut vakinainen asuinpaikka Saksassa vähintään kolmen vuoden ajan.”

Pääasioiden taustat ja ennakkoratkaisukysymykset

Asia C-523/11

6 Prinz, joka on syntynyt Saksassa vuonna 1991, asui perheensä kanssa noin kymmenen vuotta Tunisiassa, missä hänen isänsä työskenteli saksalaisen yrityksen palveluksessa. Palattuaan Saksaan tammikuussa 2007 hän suoritti koulunsa loppuun Frankfurtissa (Saksa), missä hän suoritti ylioppilastutkinnon (Abitur) kesäkuussa 2009. Hän aloitti opinnot Rotterdamin (Alankomaat) Erasmus-yliopistossa 1.9.2009.

7 Vastauksena Prinzin 18.8.2009 esittämään lukuvuotta 2009/2010 koskevaan opintotukihakemukseen Region Hannover myönsi 30.4.2010 tekemällään päätöksellä opintotuen ajanjaksolle syyskuusta 2009 elokuuhun 2010.

8 Lukuvuotta 2010/2011 koskeva Prinzin opintotukihakemus sitä vastoin hylättiin 4.5.2010 tehdyllä päätöksellä sillä perusteella, että koska BaföG:ssä asetettu asumisedellytys ei hänen osaltaan täyttynyt, hän ei voinut vaatia opintotukea ilman ajallista rajoitusta, sillä kyseisen lain 16 §:n 3 momentin mukaan hänellä oli siihen oikeus vain vuoden ajan.

9 Prinz nosti tästä päätöksestä kanteen 1.6.2010. Hän toi esiin, että hän täyttää mainitun edellytyksen, sillä hän oli asunut Saksassa syyskuusta 1993 huhtikuuhun 1994 ja tammikuusta 2007 elokuuhun 2009 eli yhteensä kolme vuotta ja neljä kuukautta. Hän väitti myös, että BAföG:ssä asetettu asumisedellytys on ristiriidassa SEUT 21 artiklan kanssa, ja vetosi siteisiin, joita hän on ylläpitänyt kyseisen jäsenvaltion kanssa, sekä toi esiin, että hän on syntynyt siellä, että hän on Saksan kansalainen, että hän on lähtenyt kyseisestä maasta vain sen vuoksi, että hänen isänsä sai siirron, ja että hän on aina ylläpitänyt siteitä alkuperäiseen kotimaahansa. Prinzin mukaan neljän lisäkuukauden oleskelu ei olisi johtanut kyseisten siteiden merkittävään vahvistumiseen.

10 Region Hannover väittää, että BaföG:n 16 §:n 3 momentissa säädetyssä kolmen vuoden vähimmäiskestossa on oltava kyse yhtäjaksoisesta ajanjaksosta. Mainittu laki ei Region Hannoverin mukaan millään tavalla ole vapaata liikkumista ja oleskelua koskevan unionin oikeuden vastainen, koska kyseisessä oikeudessa ei velvoiteta jäsenvaltioita maksamaan rajoituksetta tukea omille kansalaisilleen.

11 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, onko pääasiassa kyseessä olevan kaltainen asumisedellytys sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa. Se katsoo, että – aivan kuten ennen liittovaltion opintotukilain muuttamisesta annetun 22. lain voimaantuloa sovellettu edellytys eli edellytys, jonka mukaan vaadittiin vähintään vuoden kestänyttä opiskelua saksalaisessa oppilaitoksessa – pääasiassa kyseessä oleva edellytys saattaa johtaa siihen, että unionin kansalaisen kannalta on vähemmän houkuttelevaa aloittaa opinnot jossakin toisessa jäsenvaltiossa, koska vuoden jälkeen hän ei saa enää opintotukea. Vaikka kyseisen tuomioistuimen mukaan voi olla oikeutettua, että jäsenvaltio myöntää opintotukea ainoastaan opiskelijoille, jotka ovat osoittaneet tietyssä määrin integroituneensa kyseisen valtion yhteiskuntaan, yhtäjaksoista kolmen vuoden oleskelua Saksassa ennen ulkomailla oleskelun alkua koskeva kriteeri ei sovellu osoittamaan mainitun integroitumisen olemassaoloa.

12 Tässä tilanteessa Verwaltungsgericht Hannover on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Rajoitetaanko unionin kansalaiselle [SEUT] 20 ja SEUT 21 artiklassa myönnettyä oikeutta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella [unionin oikeuden kannalta] perusteettomasti, jos Saksan kansalaiselle, jonka vakinainen asuinpaikka on Saksassa ja joka opiskelee oppilaitoksessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa, myönnetään [BAföG:n] mukaista opintotukea mainitussa ulkomaisessa oppilaitoksessa opiskeluun ainoastaan vuodeksi, koska kansalaisen vakinainen asuinpaikka ei ollut ulkomailla oleskelun alkaessa ollut Saksassa vähintään kolmea vuotta?”

Asia C-585/11

13 Seeberger, joka on syntynyt vuonna 1983 Saksassa, asui siellä vanhempiensa, jotka ovat myös Saksan kansalaisia, kanssa vuoteen 1994 saakka. Hän kävi vuodesta 1989 vuoteen 1994 saakka Münchenissä (Saksa) peruskoulua (Grundschule ja Gymnasium). Hän asui vanhempiensa kanssa vuodesta 1994 vuoden 2005 joulukuuhun saakka Mallorcalla (Espanja), missä hänen isänsä työskenteli itsenäisenä ammatinharjoittajana liike-elämän konsultin tehtävissä.

14 Seebergerin vanhemmat muuttivat vuoden 2006 tammikuussa Kölniin (Saksa). Vaikka Seeberger ilmoitettiin Münchenin väestörekisteriin vasta 26.10.2009, hän väittää, että hänen vakinainen asuinpaikkansa on ollut vuoden 2006 tammikuusta alkaen Saksassa.

15 Seeberger aloitti vuoden 2009 syyskuussa Baleaarien yliopistossa Palma de Mallorcalla (Espanja) taloustieteen opinnot ja haki Studentenwerkiltä tukea kyseisiä opintoja varten.

16 Studentenwerk hylkäsi opintotukihakemuksen, koska se, ettei asianomainen täyttänyt BAföG:n 16 §:n 3 momentissa säädettyä asumisedellytystä, oli esteenä sille, että hän olisi voinut saada BAföG:n 5 §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen 3 kohdan mukaista tukea.

17 Seeberger teki kyseisestä päätöksestä oikaisuvaatimuksen ja vetosi hänellä unionin kansalaisena olevaan oikeuteen liikkua vapaasti, mutta Studentenwerk hylkäsi kyseisen oikaisuvaatimuksen 14.6.2010 tekemällään päätöksellä.

18 Seeberger väitti Verwaltungsgericht Karlsruhessa nostamassaan kanteessa, että BaföG:n 16 §:n 3 momentissa säädetty asumisedellytys loukkaa hänen oikeuttaan liikkua vapaasti, koska hänen mukaansa se velvoittaa hänet joko luopumaan vakinaisesta asuinpaikasta jossakin toisessa jäsenvaltiossa tai siirtämään uudelleen vakinaisen asuinpaikkansa Saksaan ajoissa, koska muussa tapauksessa hän voisi mahdollisesti menettää oikeutensa saada opintotukea opinnoilleen Espanjassa. Hän korostaa tältä osin, että hänen oikeutensa aloittaa korkeakouluopinnot tunnustetaan ainoastaan Espanjassa ja että hän haluaa suorittaa kaikki opintonsa kyseisessä jäsenvaltiossa.

19 Studentenwerk toi esiin, että koska BAföG:ssä säädetty asumisvelvollisuus koskee samanlaisena oman maan kansalaisia, sitä voidaan soveltaa myös muista jäsenvaltioista tuleviin unionin kansalaisiin, joilla on oikeus vapaaseen liikkuvuuteen. Kyseinen velvollisuus ilmentää ainoastaan sosiaalietuudet suorittavan jäsenvaltion oikeutettua intressiä siihen, että verovaroin rahoitetuista julkisista varoista maksettavat sosiaalietuudet rajoitetaan henkilöryhmiin, jotka voivat osoittaa omaavansa vähimmäissiteet etuudet suorittavaan valtioon.

20 Ennakkoratkaisupyynnössä Verwaltungsgericht Karlsruhe toteaa, että pääasiassa kyseessä olevaa asumisedellytystä ei sovelleta Saksassa suoritettavien opintojen tukemiseen. Se toteaa, että mainitunlainen asumisedellytys saattaa tehdä Saksasta lähtemisen suorittamaan opintoja jossakin toisessa jäsenvaltiossa unionin kansalaisille vähemmän houkuttelevaksi niiden henkilökohtaisten haittojen, lisäkustannusten ja mahdollisten viivästysten vuoksi, joita siitä aiheutuu. Mainitulla tuomioistuimella on epäilyksiä siitä, voidaanko vaatimusta, jonka mukaan tuen hakijan kotipaikan on opintojen alkaessa pitänyt olla vähintään kolmen vuoden ajan Saksassa, pitää oikeutettuna, ja se pohtii sitä, onko kyseisen jäsenvaltion yhteiskuntaan integroitumista koskevan tietyn asteen, jota jäsenvaltio voi oikeutetusti vaatia, katsottava pääasiassa täyttyvän sen vuoksi, että hakijan, joka on Saksan kansalainen, ovat kasvattaneet hänen vanhempansa Saksassa, ja hän on käynyt siellä koulunsa kuudennelle luokalle siirtymiseen saakka, kunnes hän muutti 12-vuotiaana perheensä kanssa, koska hänen isänsä käytti SEUT 45 ja SEUT 49 artiklan mukaisia oikeuksiaan. Mainitun tuomioistuimen mukaan tiettyyn ajankohtaan ja kolmen vuoden ajanjaksoon ennen ulkomailla suoritettavien opintojen aloittamista liittyvä kriteeri ei lähtökohtaisesti kovinkaan hyvin sovellu vaaditun integroitumisen toteennäyttämiseen.

21 Näin ollen Verwaltungsgericht Karlsruhe on lykännyt asian käsittelyä ja esittänyt unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko unionin oikeus esteenä sellaiselle kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan opintotuen saaminen toisessa jäsenvaltiossa suoritettaviin opintoihin evätään yksinomaan siitä syystä, että opiskelijalla, joka on käyttänyt oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, ei ole ollut opintojen alkaessa vakinaista asuinpaikkaa vähintään kolmen vuoden ajan siinä jäsenvaltiossa, josta hän on lähtöisin?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

22 Näillä kysymyksillä, joita on tarkasteltava yhdessä, ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuimet pyrkivät selvittämään lähinnä, onko SEUT 20 ja SEUT 21 artiklaa tulkittava niin, että ne ovat esteenä sellaiselle jäsenvaltion säännöstölle, jossa toisessa jäsenvaltiossa suoritettaviin opintoihin yli vuodeksi myönnettävälle opintotuelle on asetettu yksi ainoa edellytys eli BAföG:n 16 §:n 3 momentissa säädetyn kaltainen edellytys, jonka mukaan hakijalla on oltava ollut kyseisessä laissa tarkoitettu vakinainen asuinpaikka Saksassa vähintään kolmen vuoden ajan ennen mainittujen opintojen aloittamista.

23 Aivan ensimmäiseksi on palautettava mieleen, että Saksan kansalaisina Prinzillä ja Seebergerillä on SEUT 20 artiklan 1 kohdan nojalla unionin kansalaisten asema, joten he voivat vedota, tarvittaessa myös sitä jäsenvaltiota vastaan, josta he ovat lähtöisin, tällaiseen asemaan liittyviin oikeuksiin (ks. asia C-192/05, Tas-Hagen ja Tas, tuomio 26.10.2006, Kok., s. I-10451, 19 kohta ja yhdistetyt asiat C-11/06 ja C-12/06, Morgan ja Bucher, tuomio 23.10.2007, Kok., s. I-9161, 22 kohta).

24 Kuten oikeuskäytännössä on toistuvasti todettu, unionin kansalaisen aseman tarkoituksena on olla jäsenvaltioiden kansalaisten perustavanlaatuinen asema, jonka perusteella samassa tilanteessa olevat jäsenvaltioiden kansalaiset voivat saada EUT-sopimuksen asiallisella soveltamisalalla osakseen saman oikeudellisen kohtelun kansalaisuudestaan riippumatta, jollei tätä koskevista nimenomaisesti määrätyistä poikkeuksista muuta johdu (asia C-184/99, Grzelczyk, tuomio 20.9.2001, Kok., s. I-6193, 31 kohta; asia C-224/98, D’Hoop, tuomio 11.7.2002, Kok., s. I-6191, 28 kohta ja asia C-46/12, N, tuomio 21.2.2013, 27 kohta).

25 Unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita ovat muun muassa tilanteet, jotka koskevat perussopimuksessa taattujen perusvapauksien, erityisesti SEUT 21 artiklassa myönnetyn vapauden liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella, käyttämistä (em. asia Tas-Hagen ja Tas, tuomion 22 kohta; asia C-76/05, Schwarz ja Gootjes-Schwarz, tuomio 11.9.2007, Kok., s. I-6849, 87 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja em. yhdistetyt asiat Morgan ja Bucher, tuomion 23 kohta).

26 Tältä osin on ensin palautettava mieleen, kuten Saksan hallitus ja komissio ovat todenneet, että vaikka jäsenvaltiot ovat SEUT 165 artiklan 1 kohdan nojalla toimivaltaisia opetuksen sisällön ja koulutusjärjestelmiensä järjestämisen suhteen, niiden on käytettävä tätä toimivaltaa unionin oikeutta ja erityisesti niitä perussopimuksen määräyksiä, jotka liittyvät vapauteen liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella, sellaisena kuin tämä vapaus myönnetään SEUT 21 artiklan 1 kohdassa, noudattaen (ks. em. yhdistetyt asiat Morgan ja Bucher, tuomion 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

27 Tämän jälkeen on todettava, että kansallinen lainsäädäntö, jolla tietyt oman maan kansalaiset asetetaan huonompaan asemaan pelkästään sen vuoksi, että he ovat käyttäneet vapauttaan liikkua ja oleskella toisessa jäsenvaltiossa, on SEUT 21 artiklan 1 kohdassa jokaiselle unionin kansalaiselle tunnustettuja vapauksia koskeva rajoitus (ks. asia C-406/04, De Cuyper, tuomio 18.7.2006, Kok., s. I-6947, 39 kohta; em. asia Tas-Hagen ja Tas, tuomion 31 kohta ja em. yhdistetyt asiat Morgan ja Bucher, tuomion 25 kohta).

28 Mahdollisuudet, jotka perussopimuksessa annetaan unionin kansalaisten liikkumisen osalta, eivät nimittäin saisi täyttä vaikutustaan, jos niiden käyttäminen voitaisiin tehdä jäsenvaltion kansalaiselle vähemmän houkuttelevaksi sillä tavalla, että hänen oleskelulleen jossain toisessa jäsenvaltiossa asetetaan esteitä hänen lähtövaltionsa lainsäädännössä, joka on hänelle epäedullinen pelkästään sen vuoksi, että hän on käyttänyt näitä mahdollisuuksiaan (ks. vastaavasti em. asia D'Hoop, tuomion 31 kohta; asia C-224/02, Pusa, tuomio 29.4.2004, Kok., s. I-5763, 19 kohta ja em. yhdistetyt asiat Morgan ja Bucher, tuomion 26 kohta).

29 Tällä seikalla on erityinen merkitys koulutuksen alalla, kun otetaan huomioon SEUT 6 artiklan e alakohdan ja SEUT 165 artiklan 2 kohdan toisen luetelmakohdan tavoitteet eli muun muassa opiskelijoiden ja opettajien liikkuvuuden edistäminen (ks. em. asia D'Hoop, tuomion 32 kohta; asia C-147/03, komissio v. Itävalta, tuomio 7.7.2005, 44 kohta ja em. yhdistetyt asiat Morgan ja Bucher, tuomion 27 kohta).

30 Kun jäsenvaltio säätää opintotukijärjestelmästä, jossa opiskelijat voivat saada opintotukia siinä tapauksessa, että he opiskelevat jossain toisessa jäsenvaltiossa, jäsenvaltion on näin ollen huolehdittava siitä, että näiden tukien myöntämistavat eivät luo perusteetonta rajoitusta SEUT 21 artiklassa määrätylle oikeudelle liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella (ks. em. yhdistetyt asiat Morgan ja Bucher, tuomion 28 kohta).

31 On todettava, että BAföG:n 16 §:n 3 momentissa säädetyn kaltainen kolmen vuoden yhtäjaksoista asumista koskeva edellytys on SEUT 21 artiklaan perustuvan kaikkia unionin kansalaisia koskevan liikkumis- ja oleskeluoikeuden rajoitus, vaikka sitä sovelletaan erotuksetta Saksan kansalaisiin ja muihin unionin kansalaisiin.

32 Mainitunlainen edellytys on omiaan tekemään muussa jäsenvaltiossa liikkumista ja oleskelua koskevan vapauden käyttämisestä pääasioiden kantajien kaltaisille Saksan kansalaisille vähemmän houkuttelevaa, kun otetaan huomioon se, miten kyseisen vapauden käyttäminen saattaa vaikuttaa opintotukioikeuteen.

33 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan säännöstö, joka on omiaan rajoittamaan perussopimuksessa taattua perusvapautta, voi olla unionin oikeuden perusteella oikeutettu ainoastaan silloin, jos se perustuu objektiivisiin, yleistä etua koskeviin ja kyseessä olevien henkilöiden kansalaisuudesta riippumattomiin syihin ja jos se on oikeassa suhteessa kansallisessa oikeudessa hyväksyttävästi

tavoiteltuun päämäärään (ks. em. asia De Cuyper, tuomion 40 kohta; em. asia Tas-Hagen ja Tas, tuomion 33 kohta ja em. yhdistetyt asiat Morgan ja Bucher, tuomion 33 kohta). Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että toimenpide on oikeasuhteinen, kun sillä voidaan toteuttaa tavoiteltu päämäärä ja kun sillä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tämän päämäärän saavuttamiseksi (em. asia De Cuyper, tuomion 42 kohta; em. yhdistetyt asiat Morgan ja Bucher, tuomion 33 kohta ja asia C-379/11, Caves Krier Frères, tuomio 13.12.2012, 48 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 Nyt käsiteltävissä asioissa Saksan hallitus tuo esiin, että BAföG perustuu yleistä etua koskeviin tavoitteisiin liittyviin näkökohtiin. Kyseisen lain 16 §:n 3 momentin avulla voidaan nimittäin taata se, että opintotukea koko tutkinnon suorittamiseen ulkomailla maksetaan vain opiskelijoille, jotka ovat osoittaneet olevansa riittävässä määrin integroituneita saksalaiseen yhteiskuntaan. Integroitumisen vähimmäismäärää koskeva vaatimus säilyttää siis Saksan hallituksen mukaan kansallisen järjestelmän, jossa ulkomailla suoritettaviin opintoihin saa opintotukea, mutta suojaa tuen maksajana olevaa valtiota kohtuuttomilta kustannuksilta.

35 Mainitun hallituksen mukaan on siis oikeutettua tukea taloudellisesti ulkomaisten opintojen jatkamisessa koko tutkinnon laajuudessa vain niitä opiskelijoita, jotka todistavat, että he ovat riittävän integroituneita Saksaan, ja opiskelija, joka pystyy täyttämään edellytyksen kolmen vuoden yhtäjaksoisesta asumisesta, todistaa sen aina.

36 Tästä on muistutettava, että unionin tuomioistuin on tosin todennut, että jäsenvaltiolla voi olla oikeus sen välttämiseksi, että toisesta jäsenvaltiosta tuleville opiskelijoille toimeentuloa varten myönnettävien tukien myöntämisestä koituu kohtuuton kustannus, jolla saattaisi olla vaikutuksia niiden tukien kokonaismäärään, joita kyseinen valtio voi myöntää, myöntää opiskelijoille toimeentuloa varten myönnettävää tukea ainoastaan sellaisille opiskelijoille, jotka ovat osoittaneet integroituneensa kyseisen jäsenvaltion yhteiskuntaan jossain määrin, ja että jos on olemassa vaara siitä, että jäsenvaltio joutuisi vastaamaan tällaisesta kohtuuttomasta kustannuksesta, samankaltaiset huomiot voivat lähtökohtaisesti soveltua siihen, että jäsenvaltio myöntää opintotukea opiskelijoille, jotka haluavat opiskella muissa jäsenvaltioissa (em. yhdistetyt asiat Morgan ja Bucher, tuomion 43 ja 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

37 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan näytön, jota jäsenvaltio vaatii integroitumiseen perustuvan tosiasiallisen yhteyden olemassaolon osoittamiseksi, ei pidä olla luonteeltaan pois sulkeva siten, että siinä asetetaan aiheettomasti etusijalle sellainen osatekijä, joka ei välttämättä kuvasta hakijan ja kyseisen jäsenvaltion välisen yhteyden tosiasiallista ja todellista astetta, ja suljetaan pois kaikki muut kuvaavat osatekijät (ks. em. asia D'Hoop, tuomion 39 kohta; asia C-503/09, Stewart, tuomio 21.7.2011, Kok., s. I-6497, 95 kohta ja asia C-75/11, komissio v. Itävalta, tuomio 4.10.2012, 62 kohta).

38 Vaikka voidaankin katsoa, että sen toteaminen, että opiskelija on oleskellut tietyn ajan siinä jäsenvaltiossa, jolta hän hakee opintotukea, voi osoittaa tietyn integroitumisen asteen, pääasiassa kyseessä olevan kaltainen pelkkään asumiseen perustuva edellytys saattaa sulkea opintotuen ulkopuolelle opiskelijoita, jotka eivät tosin ole asuneet Saksassa yhtäjaksoisesti kolmea vuotta juuri ennen ulkomailla opiskelun aloittamista mutta joilla on kuitenkin riittävä yhteys saksalaiseen yhteiskuntaan, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 95 kohdassa. Näin voi olla silloin, kun opiskelijalla on kyseisen jäsenvaltion kansalaisuus ja hän on käynyt siellä koulua pitkään, tai muiden tekijöiden, kuten muun muassa perhesiteiden, työssäkäynnin, kielitaidon tai muiden yhteiskunnallisten tai taloudellisten siteiden, perusteella. Lisäksi muut pääasiassa kyseessä olevan säännöstön säännökset mahdollistavat nekin sen, että muilla tekijöillä kuin tuen hakijan asuinpaikalla voi olla merkitystä sekä vahvistettaessa kyseisen henkilön elinetujen keskusta että määritettäessä, täyttyvätkö kyseisen tuen myöntämisedellytykset tilanteessa, jossa kyse on ulkomailla asuvista oman valtion kansalaisista.

39 Kun edellä esitetty otetaan huomioon, kansallisen tuomioistuimen on suoritettava tarkastukset, jotka ovat tarpeen sen arvioimiseksi, onko asianomaisilla henkilöillä sellaiset riittävät yhteydet saksalaiseen yhteiskuntaan, jotka osoittavat heidän integroituneen kyseiseen yhteiskuntaan.

40 Tästä seuraa, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen edellytys, jossa edellytetään pelkkää kolmen vuoden yhtäjaksoista asumista, on liian yleinen ja yksinomainen ja ylittää sen, mikä tavoiteltujen päämäärien saavuttamiseksi on tarpeen, eikä sitä näin ollen voida pitää oikeasuhteisena.

41 Kun kaikki edellä esitetty otetaan huomioon, esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että SEUT 20 ja SEUT 21 artiklaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä sellaiselle jäsenvaltion säännöstölle, jossa toisessa jäsenvaltiossa suoritettaviin opintoihin yli vuodeksi myönnettävälle opintotuelle on asetettu yksi ainoa edellytys eli BAföG:n 16 §:n 3 momentissa säädetyn kaltainen edellytys, jonka mukaan hakijalla on oltava ollut kyseisessä laissa tarkoitettu vakinainen asuinpaikka Saksassa vähintään kolmen vuoden ajan ennen mainittujen opintojen aloittamista.

Oikeudenkäyntikulut

42 Pääasioiden asianosaisten osalta asioiden käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asiat seuraavasti:

SEUT 20 ja SEUT 21 artiklaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä sellaiselle jäsenvaltion säännöstölle, jossa toisessa jäsenvaltiossa suoritettaviin opintoihin yli vuodeksi myönnettävälle opintotuelle on asetettu yksi ainoa edellytys eli liittovaltion opintotukilain (Bundesgesetz über individuelle Förderung der Ausbildung (Bundesausbildungsförderungsgesetz)), sellaisena kuin se on muutettuna liittovaltion opintotukilain muuttamisesta 1.1.2008 annetulla 22. lailla, 16 §:n 3 momentissa säädetyn kaltainen edellytys, jonka mukaan hakijalla on oltava ollut kyseisessä laissa tarkoitettu vakinainen asuinpaikka Saksassa vähintään kolmen vuoden ajan ennen mainittujen opintojen aloittamista.

Allekirjoitukset